

DELO

glasilo KPI za slovensko narodno manjšino

T R S T - 27. februarja 1988 - Leto XL. - Štev. 4 - Petnajstdnevnik - Quindicinale - Abbon. postale - Gruppo II/70 - 500 lir

Čestitamo, Sandra Soster

«Ni mi bila dana čast, da bi spoznal Sandro Soster (odbornico KPI iz Bologne, ki je odstopila, da bi se poročila z egiptovskim gospodarstvenikom). Verjetno se z njenim osebnim življenjem tudi ne bi nikoli ukvarjal, če me v to ne bi silila pozornost časopisov (ob pristaniku prizadete) za njeno «Love story».

Čutim se torej upravičenega, da izrazim svojo nejevoljo nad pozornostjo, s katero se spremlja ta telenovela, polna banalnih, zoprnih in neresničnih primerski: žametni pogled, čar vzhoda, bogastvo, ljubezenski beg. Dolga leta trdega političnega in kulturnega dela, da se spremenijo navade, vrednote, pojmovanje odnosov med moškim in žensko, se v trenutku umaknejo predstavi ljubezenskega romana, kjer se zvesta in zaljubljena žena zoperstavlja pojmu ženske, ki je doslej živela polno, angažirano življenje v službi vseh....

V imenu vseh, ki ljubijo in se ukvarjajo s politiko, ne da bi za to prekoračili morje, želim, Sandri Soster, da bi bila srečna.

Bi si pa zaslužila, da bi to srečo delila z drugimi tremi ženami in še tremi priležnicami, kot to baje dovoljuje Koran». (Iz pisma Giuliana Cazzole, člana vsedržavnega tajništva Cgil, objavljenega v Unità dne 16. februarja).

«Profil "metropolske ženske": stara od 22 do 35 let, zelo odločna, usmerjena v bodočnost, pozorna na vse, kar ji predlaga zunanji svet, da bi bila lepša, elegantnejša, bolj specializirana; informirana o vsem, se ne dolgočasi, ker nima časa; pogumna pri prekinjanju čustvenih zvez, ki je ne zadovoljujejo več in pri vzpostavljanju zvez izven veljavnih norm; itd....

Te dni berem, da je tovarišica Sandra Soster, odbornica pri bolonjski občini, (metropolska ženska 80-ih let) napovedala poroko z egiptovskim gospodom z enako slovesnostjo, kot je svojo poroko z ločeno Američanko sredi tridesetih let napovedal angleški princ Edvard, ki se je zaradi tega moral odreči prestolu.

Ta tovarišica, ki je ne poznam, je izjavila, da se boji negativnih reakcij. S strani koga? Draga Sandra, prav si sto-

čila, poroči se s tistim, ki ga imaš rada in pojdi kamor hočeš. Oprosti, ampak koga to briga... Našli so prestolonaslednika v Veliki Britaniji, našlo se bo odbornika v Bologni...» (Emanuele Macaluso, Unità, 15. t.m.).

Bliža se 8. marec. Zahvaljujemo se vnaprej za mimoze, tovariši, toda če ste enakega mnenja kot avtorja zgornjih člankov, vam istočasno ženske napovedujemo še dolg boj.

Tovariša sindikalista bi rada vprašala, če je tudi njegova žena med tistimi, ki «ljubijo in se ukvarjajo s politiko». Morda je, toda le če nima otrok ali zanje skrbi babica. Mu ne pride na um, da se je tovarišica Sandra odločila, da prekorači morje, ker njeno življenje le ni bilo tako polno in da je včasih zelo malo osebne sreče v tem, da si v službi vseh? Če sodimo po tem, da jo tovariš, potem ko je do 37-ega leta starosti opravljala nelahke funkcije, enostavno uvršča med «metropolske ženske 80-ih let», potem za svoje delo res ni prejela pohvale in ni imela od njega osebne zadoščenja. Sicer se s člankom tovariša Macalusa povsem strinjam. Tako imenovane «metropolske ženske», kot jih prikazujejo reklame in filmi, so res dol-

gočasne. Cilj ženskega gibanja gotovo ni bil v tem, da ne bi imele časa dolgočasiti se. Pa tudi ni bil ta, da bi ženska lahko z lahkoto prekinjala čustvene zveze. Toda, da kot primer vzame ravno tovarišico, ki je imela pogum, da je prekinila dosedanji način življenja, potem ko je svoja mlada leta posvetila politiki, in se napolnila v neznano in nam čisto nerazumljivo okolje! Morda pa hodi tovarišu Macalusu na živce, da ni hotela več biti «metropolska ženska», v kar jo je silil način življenja, ki ga je morala izbrati, ko se je odločila za politično aktivnost. Še je treba torej dokazovati, da se mora ženska marsičemu odpovedati, če želi biti aktiven član družbe!

Na srečo je Unità v isti številki pri našal tudi prispevek Anne Del Bo Bofino, ki opisuje samoto svojih 30, 40-letnih prijateljic ob prazniku zaljubljenec in iskreno čestita Sandri. Istočasno opisuje podatke nekega francoskega inštituta za raziskave javnega mnenja, kjer so ugotovili, da se 60 odstotkov Francozov dolgočasi v ljubezni. Krivdo pripisujejo nekaterim ženskam, ki naj bi postale prezahtevne in

V nedeljo 21. februarja je bila v Petovljah velika mirovna manifestacija, ki so jo organizirale sindikalne organizacije CGIL, CISL in UIL.

preveč kritične, drugi pa preveliki nepetosti današnjega načina življenja. Verjetno bo oboje po svoje držalo, omenjene «metropolske ženske» namreč niso ravno višek ženskosti, temveč zgled ženskega posnemanja moške vloge v družbi. To je pa nasprotje tistega, za kar se borijo ženske: spremeniti družbo, da bodo v njej lahko ostale ženske.

In na tej poti se premikajo izvoljene ženske pri nas. Ta teden so v Rimu predstavili prvi vsedrjavni shod žensk, izvoljenih v javne uprave. Naslov pobude je «Ko je država ženska». Številnih manifestacij in srečanj, ki se bodo odvijale v Sinigalliji od 4. do 6. marca, se bodo udeležile parlamentarke vseh strank (v poslanski zbornici jih je 82, v senatu pa 21), županje Turina, Modene in Palerma, odgovorne urednice ženskih revij in podobne «visoke živine». Stavim, da bodo te razumele Sandro Soster.

Tatjana Čuk

V sredo 24. februarja so študentje Tržaške univerze priredili v dvorani Tržaškega velesejma zborovanja proti rasni diskriminaciji v Južni Afriki. Častni gost večera je bil Benny Nato, predstavnik organizacije African National Congress v Italiji.

Položaj žensk v Italiji, s posebnim poudarkom na položaj slovenskih žensk

Ko se je končala druga svetovna vojna in se je Italija pripravljala na prestop iz monarhije v ustavno republiko, ni imela ženska v Italiji volilne pravice za parlament in za vse druge javne uprave v tej deželi.

Fašizem, ki je od prvih dvajsetih let vihral v državi in dušil prosto življenje, tako kolektivov, kakor posameznika, je izdelal in uveljavil lik ženske, matere množične družine in «čuvaja domačega ognjišča». Zabranil ji je poti v družbo in na delovni prostor kolikor se je dalo. Zabranil ji je, da se izven cerkve in hierarhično urejene fašistične organizacije javno opredeli. V tem okviru se je ženska morala javno prikazati na pohodih in shodih (adunatah), v obleki «male Italijanke», «fašistične ženske» in «kmečke (ruralne) ženske». A do glasovanja ženska ni imela pravice.

Fašistična Italija je bila «maskulistično» organizirana na vseh ravneh. Opredelitev ženske v ilegalnem boju prej, in v oboroženem odporiškem boju kasneje je bila v Italiji istočasno: antifašistični boj za demokracijo in svobodo, a tudi boj za žensko emancipacijo in za žensko osvoboditev in enakopravnost v novi družbi.

Njeno vlogo v družbi, v družini, na delu, je že upoštevala ilegalna organizacija, ki je prepuščala ženski ilegalki, ženski borki, ženski aktivistki nove možnosti da pride na odgovorna mesta, da izrazi svoje sposobnosti, da izrazi

Jelka Gerbec

svoj potencial, da prispeva enakopravno z moškim tako v političnem ilegalnem delu, tako na bojnem polju, tako na področju informacije, tako na področju ilegalne oskrbe, zdravstva in drugih ilegalnih dejavnosti.

Ne mislimo, da je vse to gladko stekalo niti takrat, v tistih okvirih.

Očitno je večdesetletna, zaviralna, omejevalna, zaprta, diskriminacijska politika fašističnega režima do ženske, ki je sledila ne za dosti odprtejšim pogledom na žensko vprašanje v predfašističnih družbah v Italiji (in za kraje Furlanije-Juljske krajine, kjer bivajo Slovenci, v družbi stare Avstrije, ki je prej tam vladala), pustila nemalo posledic, s katerimi je moralo voditi račune žensko gibanje specifično, a tudi napredno gibanje sploh. Vendar pristop ženske k javnemu življenju, je bilo globalno le tako občuteno in vprašanje je bilo že toliko dozorelo spričo dejavnosti za žensko priznanje v ilegali, spričo specifičnega prizadevanja žensk v čep prav tako težkih okoliščinah, a menda v veliki meri spričo doprinosa ženske ilegalke, antifašistke in borke k splošnemu boju za osvoboditev in demokracijo, zgeda, ki ga je takrat nudila svojimi žrtvami (koliko jih je v oboroženem boju tudi padlo koliko žensk so mučili in sežgali v nacističnih taboriščih (npr Ravensbrücku), da je ženska po vojni

le dobila močno javno, splošno priznanje in novo mesto v družbi.

Dobila je volilno pravico in ustavna jamstva. Ustava, ki so jo podpisali 27. decembra 1947 leta, je vsebovala nekaj členov, ki so namreč zajamčili ženski v Italiji enakopravnost z moškim, se pravi enakopravnost na delu, v šoli, v družbi, v družini. To je bilo izrednega pomena, ker se je spričo te nove orientacije, začela izoblikovati družba z novimi značilnostmi razmeroma s preteklostjo.

Dejansko je po osvoboditvi Italije, nastopil nov politično-družbeni tok, ki se je skliceval na vrednote odporništva, in sicer na demokracijo, svobodo, neodvisnost, družbeno pravičnost, mirno sožitje, ki je v sebi nosil revolucionarne spremembe, izmed katerih sta bili ravno priznanje in emancipacija ženske, ti isti, ki sta kvalitetno označevali tok, oziroma, ki sta dopolnjevali vsebino odporiških vrednot na eni strani (ne bi se dalo misliti na primer, na demokratično družbo, če bi ta družba ne priznala ženske enakopravnosti in enakosti), in dopolnjevali in pogojevali novo stvarnost in njen razvoj na drugi.

Ustava:

Konkretno: drugi člen ustave priznava in jamči nedotakljive pravice človeka, kot posameznika, in kot pripadnika družbenih formacij, v katerih prihaja do izraza njegova osebnost, očitno to velja tudi za ženske. To je pa tembolj razumljivo, če preberemo tretji člen

ustave, ki pravi: «Vsi državljani imajo enako socialno dostojanstvo in so enaki pred zakonom, ne glede na spol, raso, jezik, versko izpoved, politična mnenja, osebne in socialne pogoje». Odprava spolnih razlik je torej prva na seznamu, še pred raso in jezikom. Prav tako predvideva ustava odstranitev vseh gospodarskih in socialnih ovir, ki s tem, da omejujejo svobodo in enakost državljanov, preprečujejo polni razvoj človeka in dejanske soudeležbe vseh delovnih ljudi pri politični, gospodarski in socialni organizaciji države.

Dalje, glede na jamstva za žensko delavko, člen 37 ustave trdi, da ima slednja «enake pravice in enake mezde in plače, ki pritičejo delavcu moškega spola, za enako delo», ter jamči primerno ohranjanje matere in otroka in vzkladi- tev domače vloge ženske z njeno delovno obveznostjo. Ustava tudi jamči v svojem 34. členu šolsko vzgojo za vse, in sicer obvezno in brezplačno šolanje skozi osem let, pa tudi možnost do višje vzgoje na podlagi sposobnosti, brez spolnih omejitev, seveda.

V členu 48 se jamči pravica do glasovanja tudi ženskam, dočim specifično predvideva člen 51. možnost za «vse državljane enega oziroma drugega spola», do pristopa v javne urade in do izvolitve na javna mesta v pogojih enakosti. Po predpisih ustave, se torej žensko more izvoliti v poslansko zbornico (člen 56), v senat (člen 58), na mesto Predsednika republike (člen 135). Ženske imajo pristop v službe na vseh javnih upravah, kamor so predvideni pristopi na podlagi natečajev. Imajo možnosti do imenovanja na mesta sodnikov in pravnih uradnikov, kamor se pristopi tudi na podlagi natečajev, oziroma na mesto svetnikov, kamor se pristopi tudi na podlagi natečajev, oziroma na mesto svetnikov Kasacijskega sodišča, kamor Višji sodni svet imenuje sodnike pod posebnimi pogoji (člen 106).

Tudi glede na družinsko stanje, jamči ustava enakopravnost z moškimi. V členu 29 predvideva moralno in juridično enakopravnost zakoncev v zakonskem stanu.

Tudi shajanje, združitev v organizacije in stranke je prosto in enako dovoljeno moškim in ženskam, seveda tako na političnem, kulturnem, socialnem, združniškem, izobraževalnem, šolskem, kakor na gospodarskem, rekreacijskem, zabavnem, verskem področju, tako na notranjih tematikah, kakor na tematikah zunanje in mednarodne politike, oziroma tuje stvarnosti.

Ustava pa ne predvideva vojaške službe za ženske. Prepušča sicer ločenim zakonom, oziroma zakonom za njeno izvajanje, predpise za vojaško službo. Tozadevni zakoni, ki so jih doslej odobrili v parlamentu, ne predvidevajo ženskega službovanja v vojski na enakopravnih ravni z moškimi. Zato imamo tudi

primer raznih deklet, ki bi se hotele vključiti v vojaško keriero na kopnem ali v vojni mornarici in tega ne morejo storiti.

Tudi ne morejo posecati Vojne akademije v Livornu, ki pripravlja na mesta vojaških vodstev v mornarici. To je danes sporno vprašanje, ki se že dalj časa postavlja in imeli smo v tej zvezi že vrsto političnih gibanj na eni strani, na drugi pa političnih in parlamentarnih posegov, ki pa doslej niso obrodili uspehov zaradi trmastih stališč vojaških vodstev v tej zvezi. Sicer je treba omeniti, da pristop ženske v vojaško službo, ne naleteva na enotna stališča ženskih gibanj v Italiji, oziroma ženske ne pogrešajo te praznine ustavne karte, razen v omejenih obsegih in v neravno številnih krogih.

Da se povrnemo na ustavo: slednja predvideva, seveda tudi dolžnosti državljanov, ki ravno tako slonijo na enakosti, neglede na spol. Obramba republike — domovine, zvestoba republik, plačevanje davkov, kritje javnih državnih stroškov, spoštovanje zakonov, obramba narave in okolja, spoštovanje osebnih svoboščin, spoštovanje in nedotakljivost tuje lastnine predvidene in predpisane po ustavi za vse državljane, neglede na spolno razliko. Vendar, tudi ta aspekt predstavlja, menda, še en dejavnik v potrditev enakosti ženske, predvidene po ustavi.

Končno še ena ugotovitev: ustava italijanske republike predvideva tudi za

nas Slovence nekaj zelo važnega: poleg enakosti glede na jezik, ki jo prav tako jamči člen 3, predvideva 6. člen tudi «zaščito jezikovnih manjšin s posebnimi zakonskimi predpisi». Ta dva člena sta zato zelo občutena med Slovenci, zlasti med slovenskimi ženskami, ki vidijo v teh predpisih primerno sredstvo jamstva za dvojno osebno in kolektivno zaščito, se pravi spolno in jezikovno.

Vendar je treba ugotoviti, da je med napisanimi črkami v ustavi in stvarnostjo velika, globoka brazda. Tako glede na splošno žensko tematiko v državi, tako glede na specifično slovensko stvarnost, posebno na slovensko žensko stvarnost, je treba še veliko povedati.

Vprašanje je, koliko tega, kar je napisanega in predvidenega po ustavi, se je doslej uresničilo. Vprašanje je, kaj je doslej dosegla ženska v Italiji in če je to dovolj. Vprašanje je, kaj je dosegla, koliko pravic si je priborila slovenska ženska v Furlaniji-Julijski krajini.

Stranke in gibanja:

Treba je povedati, da je bil v vseh povojnih letih boj za ženske pravice v Italiji zelo razčlenjen in živahen in da so: ženske komponente družbe v Italiji, stranke, ki so v svojih programih predvidevale žensko emancipacijo, oziroma enakopravnost, številna demokratična gibanja, ki so zasledovala specifično, te cilje, raznolično nastopali, vendar vedno bolj zavestno in poglobljeno in sicer na vseh mogočih sedežih in istancah: na deloviščih, na šolah, v okviru kulturnih središč vseh vrst, v javnih upravah in krajevnih ustanov, v okviru deželnih avtonomij in v parlamentu. Boj, posegi, nastopanja, zanimanja v tem oziru so bili: politično socialnega značaja, politično kulturnega značaja, kulturno-socialnega, gospodarskega-ekonomskega, parlamentarnega, upravnega značaja. Izreden doprinos je dala v tem okviru KPI, ki je tudi prilagodila svojo organizacijo temu prizadevanju skozi leta v različnih oblikah: že pred mnogimi leti je ustanovila ženske komisije na vsedravnih ravni in na pokrajinski, mestni, in za daljšo dobo tudi na krajevni ravni; po nastanku dežel pa tudi na deželni ravni. Dala je znatnega prostora razmeroma z drugimi političnimi strankami ženski komponenti v Centralnem komiteju, v pokrajinskih (federalnih) odborih, v deželnih partijskih odborih in na institucionalni ravni: v parlamentu, v krajevnih upravah v deželnih svetih in tam, kjer mi upravljamo, v deželnih odborih.

Pred nekaj leti in sicer v deveti mandatni dobi, je KPI dopustila na predlog samega Enrica Berlinguerja, da se ženska komponenta KPI v parlamentu organizira samostojno v «žensko interparlamentarno zvezo». Vanjo so vstopile tudi ženske neodvisne levice, ki je neka parlamentarna skupina, prisotna v obeh

Krožek za družbene in politične vede «Che Guevara»

prireja v soboto 5. marca v dvorani na ulici Madonnina 19, ob 16. uri, okroglo mizo z naslovom:

«Zgodovinsko-kulturna dediščina Srednje Evrope in razvojne možnosti odnosov med Vzhodom in Zahodom v novem obdobju sodelovanja na naši celine»

Sodelovali bodo:

prof. Claudio Magris

Karel Bartošek, češki raziskovalec pri Centre National Recherches Sociales v Parizu

Mitja Ribičič, član predsedstva SFRJ

Peter Glotz, poslanec SPD v Bundestagu

Giorgio Napolitano, načelnik komisije za mednarodna vprašanja pri osrednjem vodstvu KPI

italijanskih zbornicah, tako v nižji, se pravi poslanski zbornici, kakor v višji, senatni zbornici, in katerih pripadnike izvolimo na listah KPI. Niso komunisti, temveč levičarski demokristjani, katoličani in neodvisni vidni ljudje italijanske družbe, ki ne bi drugače imeli mesta v Parlamentu, kamor pa veliko lahko doprinesejo spričo njihovih lastnosti in sposobnosti. Ko so pa izvoljeni, so prosti, da se po volji vključijo v skupino KPI ali v Neodvisno levico. No, ženske te formacije so tudi del «zveze». Ta «zveza» predlaga tudi samostojne zakonske osnutke v korist ženske, oziroma izdeluje lastna skupna stališča glede na zakonske predloge drugih strank, vlade, pa tudi same KPI, bodisi o podrobnih, bodisi o splošni tematiki, in izpričuje kolektivno žensko moč in sposobnost, v okviru partijske skupine v Senatu in v Poslanski zbornici.

Tudi socialistična stranka predvideva razčlenjeno organizacijo za žensko. Če pa to ne prihaja do izraza, odvisi od dejstva, da je periferična organizacijska mreža šibkejša od one KPI.

Glede na Krščansko demokracijo, je treba povedati, da imajo katoliške ženske zelo razčlenjeno organizacijo, predvsem povezano s cerkveno organizacijo in farovži, kjer so predvsem socialno angažirane, imajo pa tudi neki ženski Center, kjer se politično opredeljujejo.

Ostale stranke imajo nepomembno organizacijo, ki ne gre dalje od imenovanja odgovorne za žensko tematiko, ki se občasno srečuje s skupino drugih žensk svoje stranke.

Zelo živahna je Zveza žensk Italije (ZŽI), ki je sicer ošibljena, razmeroma z azmahom, ki ga je beležila pred 20 - 30 leti, vendar je še vedno pomembno italijansko žensko gibanje, ki ga sestavljajo predvsem ženske KPI in PSI, ter neodvisne ženske, a ki se pogosto srečuje in razgovarja z ženskami drugih pripadnosti.

Znatna je še ženska prisotnost in pomembna je ženska organizacija v okviru sindikalnega gibanja, predvsem po zaslugi žensk organizacije CGIL, ki je povezana, kot znano z UIL, in CISL in

ki sledi ženski problematiki v zvezi z vprašanji dela in gospodarstva.

V zadnjih dveh desetletjih se je v Italiji organizirala cela vrsta malih oporečnih feminističnih gibanj in organizacij, katerih pa nobeno ni zajelo resničnega vsedravnega ali širšega meddeželnega gibanja. Mnoga teh malih gibanj širijo idejo ženske emancipacije na skrajno «napetih» stališčih in v popolni ločitvi z moško komponento, v kateri ne iščejo sogovornika in možnega zaveznika v boju za ženske pravice, temveč gledajo nanjo sovražno, odvrtno in povsem odtrgano, oziroma, smatrajo moške globalno in nepopravljivo sovražne do ženske komponente.

Hudi, vsakodnevni in vedno številnejši primeri posiljevanja na punčke, mladenke in celo stare ženske, seveda vsmerjajo nemalo vode na mline dela omenjenih feminističnih gibanj, in vzbujajo do njih razumljivo simpatijo in privoljenje zlasti mladinskih ženskih krogov.

(se nadaljuje)

Zavidljivi uspehi zgoniške napredne uprave

V teh tednih se krajevne uprave pripravljajo na odobritev letnih proračunov. Kot vse ostale je tudi zgoniška občinska uprava imela precejšnje težave pri sestavi tega pomembnega dokumenta, saj je zakonodaja, kljub številnim pritiskom in prizadevanj upraviteljev ter nekaterih parlamentarnih skupin, v prvi vrsti KPI, še vedno neustrezna. Zaradi dokaj okrnjenih finančnih možnosti so občine prisiljene opravljati le redno administracijo. Za vsako novo pobudo, za vsako investicijo so podvržene naklonjenosti ali nenaklonjenosti Dežele, Sklada za Trsta in drugih javnih ustanov. V teh okvirih so upravitelji, ki pripadajo Napredni listi (koalicija med KPI, PSI in neodvisnimi), skušali obdržati vse osnovne socialne storitve v korist občanov.

V prvi vrsti gre omeniti, da je že nekaj mesecev v veljavi nov regulacijski načrt, ki se je doslej pokazal kot pozitiven inštrument za uravnovešen razvoj občine. Dalje gre podčrtati skrb uprave do šolstva, ki se kaže v dobrem upravljanju občinskih otroških vrtcev, prevoz šoloobveznih otrok ter menzi za otroke, ki obiskujejo šolo s celodnevним poukom. Posebej velja povedati, da je uprava prejšnje poletje prvič priredila poletni center, kar je v programu tudi za letošnje leto. Poleg redne skrbi za socialno ogrožene družine, so v programu letos tudi nekatere pobude za ostarele. Uprava, ki jo v tej mandatni dobi vodi tovariš Miloš Budin, si skratka prizadeva ustvarjati pogoje za čim

kvalitetnejše življenje občanov. Iz tega izhaja tudi skrb za kulturno in športno delovanje, ki je v zgoniški občini izredno bogato. Mislim, da občino odlikujejo predvsem učinkovitost upravljanja, posluš za potrebe občanov in nenazadnje konstruktiven odnos z zaposlenim osebjem. To prav gotovo ni malo, če pomislimo, kaj se dogaja drugje, v prvi vrsti pa v tržaški občini.

V teh mesecih, ko se pripravljamo na upravne volitve, je pravilno seznaniti širšo javnost z dosežki, ki smo jih komunisti dosegli v naših upravah. Dokazati je treba, da se da upravljati z občani in v korist občanov. Prav gotovo botruje temu tudi politična stabilnost, ki izhaja v zgoniški občini iz večinskega volilnega sistema. Vsekakor pa gre poudariti, da je tudi odnos z opozicijo, to je s Slovensko skupnostjo, zelo konstruktiven.

V zadnjem letu se je uprava ukvarjala s celo vrsto pobud, ki zadevajo predvsem javna dela. Nekatera od teh so v zaključni fazi, druga pa so komaj nastavljena. Našteli bi le najpomembnejše:

- v občinski knjižnici v Saležu bo v teh dneh stekla zadnja faza del, obenem pa je že pripravljen načrt za notranjo ureditev knjižnice in dvorane za kulturne prireditve;

- pred kratkim je uprava odkupila v Samatorci teren, kjer se bo uredilo, po posvetovanju z vaščani rekreacijski otroški center;

- v Repniču so se dokončala dela v občinski stavbi, ki bo na razpolago obča-

nom za raznovrstne pobude;

- izdelan je že okviren načrt za ureditev v Zgoniku nabiralnika deževnice za namakanje;

- opravljen je bil natečaj za preureditev stare kmečke hiše v Zgoniku v enoteko; sedaj je pred upravo naloga, da izbere načrtovalce, predvsem pa, da dobi ustrezne finančne prispevke. Pri tem velja omeniti, da je v teku priprava razstave predstavljenih načrtov, ki bo v prihodnjem mesecu;

- v dveh, treh tednih pa bi morala začeti dela za ureditev «klancev» v občini ter za uresničitev pešpoti, ki bo šla od botaničnega vrta v Zgoniku po dolini «Riselve» do vasi Repnič.

Poleg navedenih je še cela vrsta dolgoročnejših načrtov, ki so tudi zaobjeti v triletnem investicijskem programu, ki je bil predstavljen na občinskem svetu skupaj s proračunom in gredo od metanizacije do drugih manjših storitev. Uresničitev le teh pa je odvisna od prispevkov, ki jih bo občina prejela v bodoče. Drugače se bo treba zateči k raznim posojilom; predvsem je nujno razširiti javno razsvetljavo ter asfaltiranje nekaterih cestnih odsekov

Upravljati eno občino, pa čeprav majhno, je danes velika odgovornost; problemov je veliko, tudi takih, ki so težko rešljivi in prav gotovo določene odločitve ne zadovoljijo vseh občanov. Občinska uprava si prizadeva, da v mejah svojih možnosti, uresničuje zastavljeni program v korist vseh občanov.

Za avtonomno, demokratično, kvalitetno slovensko šolo v Italiji

Tudi na slovenskih šolah v Italiji, tako kot na celotnem državnem ozemlju, so potekale 28. in 29. februarja t.l. volitve za obnovo šolskih svetov, ki jim je že pred meseci zapadel mandat. Določila o sestavi in delovanju šolskih zbornih organov pa ostajajo nespremenjena, kljub ostrim kritikam in zahtevam po reformi, ki naj šolskim svetom dodelijo tehtnejše pristojnosti pri vodenju šole in dejanske možnosti učinkovitega delovanja, in ki naj slovenski šoli in njenim šolskim svetom priznajo upravno in kulturno didaktično avtonomijo.

Enotni slovenski šolski odbor (v njem so zastopani Sindikat slovenske šole, SKGZ, Svet slovenskih organizacij, Zveza slovenskih kulturnih društev, Slovenska prosveta, KPI, PSI, SSK) je zato soglašal z ugotovitvijo, da se razmere niso spremenile, in je zato sklenil, da potrdi stališča, ki so bila sprejeta že ob prvih volitvah v letu 1977.

Enotni šolski odborje pozval volilce — starše, učitelje, neučno osebje, dijakke vseh slovenskih šol, naj bojkotirajo volitve v okrajne in pokrajinske šolske svete ter naj se polnoštevilno udeležijo volitev lastnih predstavnikov v področne svete osnovnih oziroma v zavodne svete posameznih srednjih šol in tako podprejo prizadevanja za avtonomijo slovenske šole v deželi Furlaniji-Juljski krajini.

Šolski sveti so bili v Italiji prvič izvoljeni v letu 1977. Ustanovljeni so bili torej po desetletju burnih dogajanj v šolskem življenju, ki ga označuje predvsem uveljavitev masovnega šolanja. Dialog med starši, učenci in učitelji; povezanost šole z družbo; demokratizacija šole in učnih vsebin, ki naj nudi vsem možnost resničnega izobraževanja in naj prispeva k demokratizaciji celotne družbe — to so bila nekatera gesla tistih let. Tudi slovenska šola v Italiji je kazala znake splošne zaprtosti in je bila še vedno pretežno le prevod vsedravnega italijan-

skega šolstva.

Na drugi strani je tudi med slovenski dijaki zaživel študentsko gibanje, slovenski šolniki so s svojo sindikalno organizacijo glasno manifestirali za lastne stanovske pravice, oblikovala so se združenja staršev, slovenske manjšinske organizacije so tudi z novimi prijemi obravnavale šolsko vprašanje to so tudi leta prvih zakonskih osnutkov za globalno zaščito in prvih pobud Slovenskega raziskovalnega inštituta.

Ustanovitev šolskih svetov je bila torej če tako glademo, odgovor vsedravnih vladnih organov na ta dogajanja. Zakonska določila o sestavi in pristojnosti šolskih zbornih organov, ki so resnici na ljubo marsikdaj bolj slabo znana tudi neposredno zainteresiranim, pa kažejo, da je šlo tudi v tem primeru predvsem za poskus, da bi sicer šole nekoliko posodobili, ne da bi prepustili

dejanske možnosti odločanja šolnikom, staršem, dijakom, družbenim silam in krajevnim skupnostim. Zato in zaradi splošne zaprtosti do zahtev Slovencev v Italiji je bilo na deželni in vsedravnih ravni zavrženo vsako prizadevanje po avtonomiji slovenske šole, n.pr. po ustanovitvi enega ali več samostojnih slovenskih šolskih okrajev.

Od leta 1973 oz. 1974, ko so bila odobrena zakonska določila o ustanovitvi šolskih zbornih organov v Italiji, do leta 1977, ko so bile prvič razpisane volitve, se je med slovenskimi političnimi organizacijami razvila živahna in mestoma tudi ostra razprava o vprašanih upravne in kulturne ter didaktične avtonomije slovenske šole v Italiji in o poteh našega skupnega boja. Takrat se je tudi obnovilo delovanje enotnega šolskega odbora, prišlo je do ostrega so-

Kongres proseških in kontovelskih komunistov

Preteklo nedeljo je bil v Soščevi dvorani na Proseku letni kongres proseških in kontovelskih komunistov, ki se ga je udeležilo precejšnje število članov. Kongresa se je udeležil tudi Miloš Budin, član deželnega vodstva KPI.

Ob začetku kongresa je imel tajnik sekcije Slavko Štoka kratko poročilo o krajevnih političnih in upravnih razmerah, v katerem je poudaril predvsem važen uspeh komunistov na lanskim volitvah za senat in za poslansko zbornico. Zahvalil se je vsem tovarišem, ki so sodelovali v lanski volilni kampanji in jih opozoril, da čaka komuniste na Proseku in Kontovelu nova volilna kampanja za prihodnje junijske volitve za obnovo deželnega, pokrajinskega, tržaškega občinskega sveta in krajevnega rajonskega sveta, na kateri bo treba vložiti napore vseh tovarišev, da bo KPI v vseh štirih upravnih telesih še napredovala.

Nato se je organizacijski tajnik Silvano Zaccaria spomnil umrlih komunistov v obeh vaseh v preteklem letu in počastil njih spomin z enominutnim molkom. Zaccaria je predložil kongresu nekaj spodbudnih podakov o lanskem festivalu komunističnega tiska, udeležbi proseških in kontovelskih komunistov na vsedravnem festivalu «l'Unità» in o letošnjem prazniku včlanjevanja v partijo, ki se bo v kratkem tudi letos zaključilo z vpisom novih mladih članov. Poudaril je važnost, da se mladi na v vedno večjem številu vključuje v

pobude krajevnega KPI.

Po obširni razpravi, v katero je poseglo nekaj tovarišev, je imel tovariš Budin sklepni govor, v katerem je obrazložil delovanje in prizadevanja komunistične partije na mednarodni, vsedravnih in krajevnih ravni v boju za mir in sožitje med narodi in povabil tovariše na krepitev vloge in navzočnosti komunistične partije v boju za narodnostne pravice Slovencev in mirno sožitje tu živčih narodnosti.

Pred zaključkom in izvolitvijo novega pomlajenega sekcijskega odbora, je bila odobrena resolucija o zadevi prof. Sama Pahorja, v kateri proseški in kontovelski komunisti «obsojajo ravnanje tistih, ki so se miroljubnega nastopanja prof. Pahorja za uveljavitev ustavnih pravic do rabe manjšinskega jezika lotili s policijsko prisilo, kar pomeni resno kršitev z ustavo zagotovljenih državljanskih svoboščin sploh; izrekajo prizadetemu prof. Pahorju solidarnost ter priznanje za osebno pričevanje in opominjanje, k zavestnemu seganju po državljanskih pravicah; vabijo Slovence in Italijane k enotnemu demokratičnemu nastopanju za zakonsko uveljavitev in zaščito narodnostnih pravic Slovencev v Italiji, za tvorno sodelovanje med tu živečimi narodi ter strogo spoštovanje ustavnih svoboščin».

Zatem je bil soglasno sprejet predlog, da sekcija KPI Prosek-Kontovel prispeva 100.000 lir za sklad za uveljavljanje slovenščine.

sl.

Darovi in priskevki

Tovarišica Adalgisa Biekar daruje 5.000 lir za komunistični tisk.

Ob poravnavi naročnine so v sklad Dela darovali tovariši: Albino Hrovatin (Briščki) 4.000 lir, Angelo Visentin (naselje Sv. Sergija) 9.000 lir, Karlo Žerjal (Boljunec) 10.000 lir, Jordan Kuzmič (Prebeneg) 4.000 lir, Sergio Bandi (Prebeneg) 4.000 lir, Mario Samec (Prebeneg) 4.000 lir, Marijan Žerjul (Prebeneg) 10.000 lir, Miran Batič (Lonjer) 4.000 lir, Oscar Košuta (Križ) 4.000 lir, Alojz Rogelja (Šempolaj) 25.000 lir.

Ob plačilu naročnine daruje tovariš Bruno Žerjal iz Boljunca v spomin na svoje starše 20.000 lir za sklad Dela.

očanja manjšinskih zastopstev z deželnimi in vsedravnimi oblastmi.

V tem je tudi dozorela odločitev, da bi pozvali vse volilce slovenskih šol k bojkotu volitev v okrajne svete (zahtevali smo slovenske okrajne organe) in v pokrajinske šolske svete (iz protesta in v podporo našim zahtevam).

V naslednjih letih, zlasti po letu 1980, je tudi znotraj manjšine pozornost do teh vprašanj popustila, čeprav smo posebej in v splošnih osnutkih za globalno zaščito vselej zahtevali avtonomijo naše šole. Pa tudi v splošnem se je delovanje svetov (razrednih, zavodnih, okrajnih, pokrajinskih) izvotlilo, tako da so pogosto obmolknili tudi pri vprašanjih, za katera jim zakon priznava nekaj, sicer omejenih pristojnosti.

Naj se torej spriznamo z ugotovit-

vijo, da so znotraj šole in v družbi prevladali tisti, ki zavirajo napore za demokratičnejšo in kvalitetnejšo javno šolo in ki se bojijo avtonomne demokratične slovenske šole v tržaški, goriški in videmski pokrajini?

In vendar se tudi v teh letih odvijajo pomembna dogajanja: družbene in tehnološke spremembe dajejo šoli novo in vsepomembnejšo vlogo; tu so šolniki, ki si organizirano ali posamič prizadevajo za kvalitetno in resnično ovrednoteno poučevanje; tu so starši in dijaki, ki prinašajo v šolo novih energij; tu so organizacije in posamezniki, ki v šoli in izven nje poglobljeno razmišljajo o vprašanjih vzgoje in izobraževanja, ki verjamejo v moč razprave, treznega dogovarjanja in tudi v zavzet boj za šolo. Tudi pri nas v Gorici, v Trstu, v Benečiji-

kljub temu da nas razmere nenehno potiskajo v vsakdanji boj za obstanek in obrambo vsaj tega kar Slovenci v Italiji že imamo.

Dajmo zato novega glasu tem silam. To seveda terja od nas, tudi od nas slovenskih komunistov, ki se kot šolniki, starši, dijaki ali družbenopolitični delavci srečujemo v šoli, poglobljeno poznavanje vprašanj, pripravljenost na sočkanje z drugimi in oblikovanje konkretnih programov, pa tudi infomiranje javnosti o dogodkih in stališčih. Številni dogodki zadnjih mesecev kažejo, da se obeta živahen potek šolskega leta: na nas je, da prejmemo izziv in da priložnosti ne zamudimo.

Prizadevanja za slovensko šolo v Italiji naj prerastejo v novo politično, kulturno pedagoško gibanje. **Marta Ivašič**

Devin-Nabrežina: sramotno vedenje strank večine

Petek 19. februarja. Seja devinsko-nabrežinskega občinskega sveta. Na dnevnem redu je diskusija o proračunu. Vse stolice, ki so namenjene publiki, so zasedene. Dnevni red je pač priklical razne človeške tipe, ki se zberejo ob podobnih priložnostih: novinarji, radovedneži, aktivisti političnih strank, itd... Pred tem je krajevni tisk poročal, da odnosi med strankami večine niso ravno idilični. Vsa ta poročila pa so bila zavita v nedorečenost, saj nobena stranka

ni o tem uradno nič spregovorila. Ubo-ga novinarska raja si je zaradi tega pomagala s stavki: «iz dobro obveščanih krogov», «sušlja se» in podobnimi besednimi zvezami.

V tem ozračju se začne seja. Župan Brezigar uradno otvori razpravo o proračunu. Nihče se ne oglasi. Mučna tišina. Brezigar, da bi prikriil zadrego, izusti nekaj neumestnih šal. Nihče se ne smeje. Svetovalci večine se iščejo z očmi. Vsi pričakujejo nekaj, kar se ne dogodi. Situacija je po svoje zelo komična. Komunistična opozicija začne glasneje oporekati temu sramotnemu vedenju. Končno zaprosi za besedo načelnik socialistične svetovalske skupine Burgher. S povešenimi očmi izjavi: «Zaradi nezadostne jasnosti v večinski koaliciji, PSI ne namerava nastopiti v proračunski razpravi, da bi se izognili situaciji, zaradi katere bi bila kriza neizogibna». Za Burgherjevim modrovanjem ponovno mučni molk večine. Zadrega večinskih svetovalcev je očitna, saj takšno vedenje sramoti in blati vlogo občinskega sveta. Kljub temu tišina. Komunist Depangher, ki je takšnega vedenja očitno že sit, od župana in od odbornikov zahteva pojasnila v zvezi z «minikrizo», kot jo je krstil krajevni tisk, ki je bil glede tega edini vir informacij za občinske svetovalce. Za Depangherjem molk. Sramotni molk. Končno svetovalec Slovenske skupnosti Brecej zaprosi za desetminutno prekinitve seje. Sprejeto. Svetovalci strank večine se porazgubijo po raznih sobah in se «posvetujejo». Očitno mora biti «posvetovanje» zabavna stvar, saj so po desetminutni pavzi, ki je trajala več kot pol ure, vsi nasmejani. Vedrega razpoloženja je konec, ko se na poziv župana seja nadaljuje. Noben predstavnik večine ne zaprosi za besedo, kljub temu, da običaj veleva in olika zahteva, da o

proračunu spregovorijo najprej predstavniki večine. Slednji pa neprizadeto molčijo. Po mučnem čakanju župan prekine sejo, ki se bo nadaljevala komaj v ponedeljek 29. februarja. Tovariš Širca v imenu komunistične partije upravičeno ostro obsodi tako ravnanje. Širca meni, da je vedenje večine znamenje notranjih razprtij, ki dajejo misliti, da je večina dejansko razpadla.

(w)

Zahvala glavnega odbora Kraškega pusta

Sedaj, ko je pustna mrzlica že mimo, lahko rečemo, da je letošnji Kraški pust res zelo uspel. Temu je seveda botroval tudi lep dan, ki je privabil na Opčine veliko število gledalcev, ki so s svojo požrtvovalnostjo in delavnostjo bili res «glavni igralci» te pustne manifestacije.

Uspešen potek 22. Kraškega pusta sta seveda omogočila sodelovanje in pomoč številnih posameznih trgovin, firm ter samih posameznikov, katerim se najiskreneje zahvalujemo.

Posebna zahvala pa naj gre še:

- Hranilnici in posojilnici na Opčinah:
- Združenju trgovcev «Skupaj na Opčinah - Insieme a Opicina»
- Tržaški Pokrajini
- Tržaški Kreditni Banki
- Hranilnici in posojilnici v Nabrežini

Za prihodnost pa si želimo, da bi bili še deležni takega in širšega sodelovanja.

Glavni Odbor Kraškega Pusta

SLOVENSKO STALNO GLEDALIŠČE

Komorni oder
Primož Kozak

AFERA

Režija: Dušan Jovanovič

V Torek, 1. marca ob 20.30
premiera

Ponovitve:
v sredo, 2. marca ob 20.30
v četrtek, 3. marca ob 20.30

* * *

SLOVENSKO STALNO GLEDALIŠČE

Ivan Cankar

KRALJ NA BETAJNOVI

Režija: Mario Uršič

V soboto, 27. februarja ob 14. uri

France Klopčič:

Slovenski nacionalni program med graditvijo socializma

Teze o slovenski poti v prihodnost

Druga, izpopolnjena izdaja

Ljubljana 1984

5. Slovenska državnost je nedotakljiva

Izhajajoč iz omenjenega programskega stališča, slovenska nacija šteje lastno, slovensko državnost, doseženo s socialistično revolucijo, za bistveno in neodtujljivo pridobitev, za konkretno vsebino samoodločbe narodov. Nikakršne omejitve te pridobitve in pravice si ne more in ne sme privoščiti.

Lastna državnost je merilo ekonomskega, političnega in kulturnega razvoja vsake nacije. Republiška ustava je temu ustrezna državna oblika. Nova državna himna SR Slovenije naj postane Marjana Kozine Zemlja naša.

Pravice do lastne državnosti slovenski narod ne more odrekati drugim narodom bodisi v Jugoslaviji ali v svetu. Če zahteva oziroma brani državnost zase, jo mora priznavati tudi drugim narodom. Če zahtevajo državnost drugi narodi, mora podpreti to nacionalno pravico.

6. Nihče ne more ukazovati suverenemu narodu Slovencev

Lastna državnost razumeva suverenost te države ali suverenost naroda. Suverenost je ščit državnosti, je merilo stopnje nacionalne svobode.

Suverenost slovenske nacije je s trpljenjem, bojem in žrtvami pridobljena pravica po stoletnih bojih zoper tujo nadvlado in tuje izkoriščanje.

Zbor odposlancev slovenskega naroda v Kočevju oktobra leta 1943 je v razglasu zapisal: »Izpovedujemo v imenu vsega borečega se ljudstva, da je slovenski narod danes končno veljavno stopil v krog suverenih narodov. Ugotavljamo, da slovenski narod v tem uveljavljanju svojih življenjskih pravic ravna v popolnem skladu z vsemi zgodovinskimi in naravnimi izrazi svojega naravnega duha, z resnično vsebino demokratičnih načel in z osvobodilnimi težnjami človeštva.«

V znamenju izbojevanja suverenosti si slovenski narod sam kroji lastno življenje in razvoj ter odnose z drugimi narodi. Tako bo ravnal tudi v prihodnje.

Nihče Slovencev kot narodu ne more ukazovati. Noben Slovenec ne sme brez pristanka naroda podlegati nesocialističnim pritiskom, še manj pritiskom raznih šovinizmov doma in v tujini. Dežmanova uslužljivost tujcem ostaja tudi v nadaljnjem neprimerna.

II. del

Slovinci in federacija

7. Federacija – akt zgodovinske nuje

Slovinci smo med narodnoosvobodilno vojno in socialistično revolucijo svobodno, prostovoljno, v polni zavesti zgodovinske nuje pristali na sožitje z drugimi narodi (nacijami) v novo nastajajoči demokratični Jugoslaviji. Naša slovenska država se je povezala z državami drugih narodov v federacijo, to je v federativno republiko Jugoslavijo. To je bil akt zgodovinske potrebe in akt vzajemne pomoči zoper morebitne nove nevarnosti ali sovražnosti od zunaj, zoper napade na našo svobodo, našo skupnost, našo socialistično prihodnost. Hkrati je federacija omogočala vzajemno pomoč narodov v njenem okviru, da bi bila tako zagotovljena maksimalna prednost za skupen razvoj in napredek.

»V novo jugoslovansko državno skupnost smo Slovenci stopili kot svobodni narod in po svobodni odločitvi – je zapisal Edvard Kardelj februarja 1944. – To pomeni, da se zavedamo tako svojih pravic v tej državni skupnosti, kakor tudi svojih obveznosti do nje. ... »treba (je) istočasno poudariti pred vsem svetom, da je nova Jugoslavija tudi za slovenski narod njegova lastna država, v kateri bo sodeloval z vsemi svojimi silami in sredstvi, pomagal krepiti njeno moč, razvijati blagostanje v njej, utrjevati demokratične pridobitve...«

Osnovne pogojenosti narodov v federaciji delujejo danes še naprej in utemeljujejo nadaljnjo skrb za vzajemno sožitje, za razvoj vseh skupaj in vsakogar posamič, za pospešen napredek, pri čemer obstajajo oziroma morajo obstajati določila za svobodni razvoj slehernega naroda v federaciji.

8. Delno odstopanje narodove suverenosti v prid federaciji

Z vključitvijo slovenske države v jugoslovansko federacijo ni bila odpravljena pravica slovenskega naroda do lastne državnosti. Naš smoter je ostal nespremenjen: samostojna Slovenija v sklopu federacije. Pač pa se je moral slovenski narod odpovedati določenim prvinam te državnosti in s tem nekaterim sestavinam suverenosti v prid skupni državi, to je federaciji. To je bilo neizogibno tako iz notranjih kakor še bolj iz zunanjih razlogov.

Državnost oziroma suverenost slovenskega naroda je bila prikrajšana:

a) s prenehanjem slovenske vojske, ki je nastala revolucionarno v letih vojne za osvoboditev 1941–1945 in je imela svoje poveljstvo, svoj kader in slovenski vojaški jezik;

b) z odrekanjem pravic do samostojne zunanje politike in do vodenja samostojne vojne obrambe;

c) s pristankom na enotno valuto, enotno carinsko službo, enotno pošto, enotne državne oznake (grb, zastava, himna) in drugo.

Na te omejitve državnosti oziroma suverenosti je pristal slovenski narod, kakor je pristal tudi na enoten načrt gospodarske obnove ter gospodarskega in kulturnega pospeševanja zaostalih narodov ali območij pri načrtih socialistične graditve, kar je terjalo od slovenskega naroda veliko požrtvovanje, ko je nerazvitim odvajal iz svojih prihranjenih sredstev, a predvsem iz presežne vrednosti, ustvarjene z lastnim delom in dopolnjene deloma tudi s prodorom svoje produkcije na tržišča drugih narodov in zaostalih območij.

Te omejitve državnosti oziroma suverenosti smejo veljati vse dotlej, dokler federacija v recipročnem razmerju s pridom uresničuje vsoto njenih odstopljenih pravic iz suverenosti narodov. Kršitev teh pogojev imanentno vodi v ustrezno preureditev odnosov.

9. Jamstvo napredka je v razvijanju socialistične Jugoslavije

Kot mali narod je narod Slovencev zainteresiran za to, da je čvrsto povezan z drugimi podobnimi skupnostmi, predvsem z narodi socialistične Jugoslavije. V današnjih svetovnih in evropskih razmerah mu le takšna vzajemnost nudi bolj ali manj zanesljivo oporo. Zategadelj mora zagovarjati in braniti v danih razmerah federacijo narodov Jugoslavije. K temu sili slovenski narod še posebej geografski oziroma geostrateški vidiki Slovenije v ozkem prostoru med Alpami in Jadranom, med padsko in panonsko nižino, kar je treba upoštevati pri vseh kapitalnih odločitvah slovenske nacije ali namerah drugih narodov. Pri tem zgodovinske izkušnje opominjajo, da ni mogoča zaščita slovenskega naroda v Jugoslaviji, ki bi temeljila na neenakopravnosti narodov, na njihovem zatiranju in izkoriščanju, na kakršnekoli zapostavljanju ali poniževanju. Zaščito lahko nudi le socialistična Jugoslavija, temelječa na enakopravnosti narodov, na njihovi svobodi, na njihovi socialistični razvojni poti, na njihovem spoštljivem obnašanju. Odtod izvira ena bistvenih njegovih teženj: razvijati socialistično Jugoslavijo!

Socializem v Jugoslaviji predpostavlja popolno enakopravnost vseh narodov v federaciji, vseh vse manjšinske narode (narodnosti).

Slovenski narod goji bratske odnose z vsemi narodi v skupni državi, zlasti mu je za bratske odnose s srbskim narodom, ki je najštevilnejši in v mnogih pogledih ključna nacija za federacijo. Ta ključna postojanka terja po drugi strani od srbskega naroda več razumevanja za manjše narode in konkretno otipljivo popuščanje manjšim narodom. Pričakovati je od srbskega naroda večje upoštevanje nacionalnih stisk Slovencev.

10. Potreba po nekaterih bistvenih spremembah v načrtovanju in razvojni politiki

Zadnji dve desetletji sta prinesli socialistični Jugoslaviji vrsto anomalij.

Oslabljen ali zanemarjen načrtnost je privedla v vsem družbenem življenju do mnogih anarhičnih pojavov in stanj. Neenakomerno se razvijajo republike in njihove ekonomike. Nesorazmerja med posameznimi industrijskimi panogami so postala drastična, še slabše je z nesorazmerjem med energetskimi viri in previsoko potrošnjo. Elektroenergetska kriza, ki je leta 1983 zajela skoraj celotno Jugoslavijo, z izjemo Slovenije, je pristen izraz anarhičnosti in brezglavosti državne uprave in samoupravljalških vodstev, ki se niso držala niti enostavne računice preprostega usklajevanja gospodarskih enot. Zgrešene so bile mnoge investicije, na primer v prešteviline naftne industrije, avtomobilske tovarne in pod. Predimenzionirane so mnoge stanovanjske (in cele mestne) gradnje, ker ne upoštevajo zadostnosti energetske preskrbe (z elektriko, premogom, vodo) in varnost pred naravnimi ujami. Preobtežljivi so vojaški izdatki. Zaostajajo važne infrastrukture v družbi. Nedisциплиna in izvajanju sprejetih nalog je prehuda.

Neracionalno so izkoriščena posojila iz tujine, prevelika je orientacija na državna sredstva in državne intervencije, zlasti na denarne emisije. Rastejo negospodarske naložbe in dvomljivi proračunski izdatki.

Hkrati obstaja krčevito prizadevanje prikriti ali zamegliti pravo stanje v družbi, izogniti se odgovornosti za zmote in zmede in nesposobnosti, ohraniti zbankrotirane kadre na zavzetih položajih.

Te pomanjkljivosti in napake so očitne vsemu prebivalstvu, vsej družbi. Skrajni čas je, da našete slabosti odstranimo in premagamo. Vsakršno odlašanje lahko samo zaostri krizne točke v družbi.

Ta proces je nujen in hkrati možen. Družba ima za seboj mnoge ustvarjene pridobitve, vzgojila je milijone zavestnih samoupravljalcev in upravljalcev, pa je zato prelom z nenačrtnostjo, z anarhičnostjo, z nespособnostjo in nedisciplino sploh docela izvedljiv, dasi ne brez težav in razprtij.

Ta prelom je pogoj za rast socialistične Jugoslavije. Rast federacije in njenih republik mora ostati privlačna sila za lastne narode, ki naj bi videli v tej rasti ne samo izhod iz sedanjih težav, marveč tudi perspektivo napredka in blaginje. Narodi morajo – brez izjeme – občutiti in vedeti, da jim je socialistična Jugoslavija potrebna in možna. Jugoslavija, ki bi nazadovala, ki bi jo vlekli in potiskali v smeri starih, bankrotiranih sistemov ali v smeri anarhičnosti, ni potrebna nobenemu njenemu narodu.

11. Zorijo spremembe v suverenem položaju posameznih narodov

V skoraj štiridesetletnem obdobju doseženi napredek vseh narodov v jugoslovanski federaciji dovoljuje danes določene spremembe v suverenum statusu posameznih narodov, tako tudi Slovencev. Postalo je možno, da se določene suverene pravice iz dosežene državnosti, odstopljene federaciji ali določeni njeni republikli, vrnejo v naročje narodov. Ta možnost obstaja zlasti na gospodarskem področju in v območju državne uprave, medtem ko za nekatere pravice tega še ni mogoče trditi.

Kadar bo razvoj prinesel ustrezne uspehe in spremembe, se bodo narodi socialistične Jugoslavije znova sporazumeli o vsebini in obliki medsebojnih odnosov oziroma o prilagoditvah novemu času.

Pri pripravah sprememb je treba predhodno preveriti, ali so bile ustave in zakonske določbe resnično v praksi uveljavljene ali pa so bile le deloma oziroma sploh niso bile uvedene ter zato neučinkovite oziroma nepreizkušene. Pri pomanjkljivem izvajanju zakonov se potemtakem lahko pojavljajo hibe in napake, ki jih ne gre tolmačiti kot nezadostnost zakonov.

S tem v zvezi se je treba odpovedati obstoječi razvadi po reorganizacijah, kadar kaj ne steče, namesto da bi se sklepi dosledno in do kraja izpeljali.

Ob zadovoljivem uresničevanju zakonskih določil in hkrati ob ugotovitvah, da je realizacija dokazala njihovo celotno ali delno neustreznost ali neumestnost, je treba samokritično izvršiti nujne spremembe. Pri tem ne gre vnaprej izključiti konfederacije s povečano avtonomnostjo republik. Ne gre izključiti drugih rešitev v duhu svobodne samoodločbe narodov.

12. Uveljavljanje načela konsenza (soglasja) med narodi. Racionalizacija državne uprave

V političnem sistemu mora še naprej veljati načelo konsenza, to je soglasja vseh in vsakogar od članov federacije glede bistvenih zadev federalne skupnosti. Načelo konsenza je treba utrditi in ustavno ali zakonsko obvarovati pred izigravanjem s pomočjo raznih administrativnih ukrepov, na primer tistih po skrajšanem postopku, ki hkrati ožijo ali zanikajo samoupravljalsko ureditev. Konsenz ne sme pomeniti le solidarnosti (ali »zajedništva«) pri delitvi dobrin; obvezati mora ustvarjanje dobrin.

Ker administrativni ukrepi po skrajšanem postopku ne glede na njihovo skupščinsko, to je zakonodajno sankcijo, zmanjšujejo obseg sporazumevanja narodov v federaciji in krepijo centralni državni aparat ter pospešujejo vračanje starih in zavrženih teženj po centralizmu in unitarizmu ter prilaščanju etatične moči, namesto uveljavljanja novih, samoupravljalskih, je čas prejeti ustavno določbo o maksimalnem številu zaposlenih v federalnem aparatu s obveznostjo zmanjšati aparat letno po deset, pozneje pet odstotkov na račun nesposobnih, tako da bi aparat, v številu njegovo vodstvo, sestavljali najbolj sposobni kadri. Zelo uspešne strokovnjake ne bi smeli podrežati t.i. rotaciji kadrov. Takšne strokovnjake gre izbirati iz vseh federalnih enot, in sicer po kriterijih sposobnosti, ne pa po t.i. kadrovskem (republiškem) ključu.

V aparatu federacije ne smejo prevladovati ali gospodariti zastopniki ene republike, ker to otežuje konsenz v federaciji. Tej nalogi naj služijo:

- že omenjeno načelo sposobnosti kadrov;
- zastopnost sposobnih kadrov iz vseh federalnih enot, brez formalnega uporabljanja dosedanjih meril (republiškega ključa i dr.);
- pravica republike do odpoklica svojih zastopnikov iz aparata, če se izkažejo nesposobne;
- pravica republike do priporočila drugi republikli, naj zamenja svoje nesposobne zastopnike v federaciji;
- pravica republike do veta na nesposobne načelnike federalnih resorjev ali člane zveznega izvršnega sveta.

Enakemu cilju naj služi tudi prihodnja praksa s selitvijo sedeža federacije iz Beograda v druge vnaprej določene in primerne republiške centre ob pogoju, da se učinkovitost federalne vlade ne bo zmanjšala.

Premeščanje sedeža federacije naj prispeva k odpravljanju teženj po centralizmu in unitarizmu.

Velik vir za razvoj najdemo nadalje v strogo racionalnem trošenju vseh izdatkov na vseh ravneh, od primarnih delovnih enot do organov federacije.

Odpraviti velja ves luksuz in ga prepovedati, še posebno v vodilnih strukturah. Niso nam potrebne luksuzne gradnje. Potratnosti se je treba izogibati tudi pri proslavah, ki naj prejmejo naravo delovnih srečanj namesto napihnjenih parad v samozadovoljstvo vodilnih udeležencev. Razpisništvo ne spada v kategorije socializma.

V federaciji in republikah je treba uveljaviti zakon, ki bo preprečeval vzporedno gradnjo nepotrebnih produkcijskih, raziskovalnih in podobnih podjetij in ustanov, med njimi megalomanskih, kakor se je dogajalo in se še dogaja (prešteviline naftne rafinerije, odvečne avtomobilske tovarne ip.). Zoper kršitelje uvesti stroge kazni!

13. Za povečan prenos funkcij iz federacije v republike

V političnem sistemu, predvsem v samoupravljalski ureditvi, je potrebno vedno nove funkcije s področja federacije prenašati na posamezne republike oziroma pokrajine.

Poleg sistematičnega zmanjševanja federalnega aparata na račun nesposobnih uslužbencev obstaja vzporedno možnost takojšnjega ali skorajšnjega skrčenja državne uprave s tem, da odstranimo dvojno ali trojno upravo tako v federaciji kakor zlasti v republikah in občinah. To bo prineslo milijardne prihranke. Hkraten obstoj državnih sekretariatov in komitejev poleg samoupravljalskih »interesnih skupnosti« in pedobnih teles je predrag, premalo učinkovit in razpisniški. Pri tem krčenju velja funkcije odpravljenih služb prenesti na republike.

Omenjeni prenos naj zajame nadalje gospodarska področja s tem, da se pomembno zmanjša vmešavanje federacije v gospodarske zadeve. Hkrati naj ta proces pospeši in poveča povezavo ekonomike po republikah in med republikami.

Odveč je napihnjena skrb za enotnost jugoslovanskega tržišča. Takšno tržišče obstaja. Ustvarjajo ga carinske pregrade, enotna valuta z vsemi funkcijami, določena ekonomska politika, vsebovana v dejavnosti izvršnih oblasti, v številni emisiji denarne mase. Ustvarjajo ga tisočere konkretne in delujoče povezave med elektrogospodarstvi (še vedno pa nezadostne), med surovinskimi bazami in predelovalnimi industrijami, med tisočeriimi kooperanti v različnih republikah, v dislokacijah podjetij, v bančnem poslovanju itd. Republiške ekonomije ne pomenijo nobene resne ovire za gospodarjenje v federaciji. Veliko večjo oviro pomeni neuskaljenost med panogami (strokami) in nekomplementarnost (medsebojno nedopolnjevanje) posameznih ekonomskih vej in podjetij. Odstraniti te pomanjkljivosti je stvar predvsem medrepubliških gospodarskih sporazumov, ki bi s tem prispevali k rasti vsega gospodarstva v federaciji in k utrditvi jugoslovanske ekonomike v zunanjem svetu.

To pa ne zanika nujnosti poenotiti in disciplinirati ter racionalizirati določene posle v okviru vse države, na primer železniški, cestni, zračni, rečni in morski promet.

Iz poslov notranje uprave velja pustiti pri federaciji oddelke za obrambo države pred zunanjimi nasprotniki, oddelke za povezavo z mednarodnimi varnostnimi organi ter oddelke za boj zoper mednarodni terorizem in gangsterizem. Preostale zadeve naj opravljajo republike.

14. Obrambne zadeve ostajajo stvar federacije

Za vračanje obrambnih zadev iz federativne sfere v roke republik ni sedaj pogojev. Obramba naše federacije je ena pglavitnih zahtev skupnosti narodov v Jugoslaviji. Tej nalogi mora služiti Jugoslovanska ljudska armada. Za njeno obrambno sposobnost zoper zunanje morebitne sovražnike je potrebno stalno skrbeti.

Kolikor se menjajo vojaško-tehnične razmere v armadah drugih držav, zlasti vodilnih, ki vnašajo spremembe v strategijo in taktiko vojaških večšin, je potrebno od časa do časa preverjati doktrine naše vojaške obrambne sposobnosti in v primeru nujne vnašati spremembe, računaje s omejenimi sredstvi naše družbe nasploh.

(se nadaljuje)

